

LEVÉLSZEKRÉNY

Péter László írja: A Magyar Állandó Értekezletről a kedvezménytörvényt megvitató 2002. november 16—18-i hatodik ülése kapcsán a Népszabadság következetesen *MIÉRT*, a Magyar Nemzet *Miért* rövidítéssel írt. Kevéssel előbb, a Magyar Nemzet augusztus 19-i számában a kisbetűs írás mellett tettem le a garast. Október 26-i hozzászólásában BALÁZS GÉZA az AkH.¹¹ 284. a) pontjához fűzött megjegyzésére hivatkozva helyesnek ítélte a csupa nagybetűs írásmódot is. Az idézett megjegyzés így szól: „Reklámcélokból stb. a nagybetűs írásmód is szokásos: VEGYTERV, ALITALIA stb.”.

Nem tartom helyesnek, hogy a helyesírás céljával, értelmével, az írásmód egységével szemben ilyen kérdésekben a következetlenséget, a zavarosságot, sőt a helyesírási tudat megzavarását pártfogoljuk. Hiszen már első helyesírási szabályzatunk, a Magyar Tudós Társaság számára készült „Magyar helyesírás’ és szóragasztás főbb szabályai” (Pest, 1832.) azért született, hogy írásmódunk „tétovázó és tarka ne legyen”. Az adott esetben kiváltképpen. Nem ez az eset, amikor a helyesírás változatosságának, egyazon szó többféle írásmódjának lehetőségét hirdethetjük. Például a *fel* ige kötő *föl* változatát akár szorgalmazhatjuk is, mert a nyelvi babona szerint ez nyelvjárásiasság, holott irodalmi nyelvünk egyenrangú változata, amelynek rendeltetése, hogy nyelvünk elszikesezése (a csupa nyílt *e* egyhangúsága) ellen hasson. Minden negyedik magánhangzónk *e!* Az élőbeszédet némileg változatosabbá tevő *ë* („helyesírásunk kitagadottja”) Kodály Zoltán és Bodolay Géza szorgalmazása ellenére sem tükröződik írásunkban.

A *Miért* esetében több ellenérvem is van. Először is a *Miért* nem holmi cég, amelynek reklámcéljai volnának. Másodsor: a reklámcél azt jelenti, hogy abban az esetben lehet („szokásos”, célszerű, megengedhető) a mozaikszó csupa nagybetűs írása, ha ugyanezt a céget rövidítés nélkül is csupa nagybetűvel (verzálissal) íránk. Pl. a televízió híradójában a tőzsdei hírekhez csatolt táblázatban elfogadom az efféle fölsorolást:

OTP
MATÁV
RICHTER
MOL

Holott közülük csak az *OTP* (Országos Takarékpénztár) betűszó, a *Matáv* (Magyar Távközlési Rt.) és a *Mol* (Magyar Olaj- és Gázipari Rt.) mozaikszó, tehát kisbetűvel kellene írni: a *Richter* pedig nem is rövidítés, de „reklámcélból” itt csupa nagybetűvel írják. Természetesen még helyesebb volna itt is így:

OTP
Matáv
Richter
Mol

Nehéz legyőzni azt a hiedelmet, hogy a nagybetűs írás rangot jelent. A *Miért* esetében sem erről volt, van szó.

Harmadszor elvi észrevételem is van. A szabályzat 283. pontjáról már ÁGOSTON MIHÁLY megállapította, hogy „bizonyos szempontból és egy-két mozzanatában kissé elstiettnek látszik” (ÁGOSTON MIHÁLY, Helyesírásunk hiteléért. Gondolatok az új helyesírási szabályzatról. [Újvidék, 1986.]). Továbbmegyek: e pontnak a tárgyalt fogalmakat meghatározó definíciója végiggondolatlan, pongyola, hibás: egybemossa a mozaikszót és a betűszót. Ez utóbbit az előbbinek válfajaként határozza meg („A betűszókat, vagyis azokat a mozaikszókat, amelyek [...] valamely többszavas név elemeinek kezdőbetűiből alakultak...”) és tárgyalja. A fejezet címe ennek megfelelően: *A mozaikszók*. Holott a betűszó nem mozaikszó. A voltaképpeni mozaikszót a 284. pont szóösszevonásnak nevezi: „A szóösszevonásokat, vagyis azokat a mozaikszókat, amelyek rövid (vagy rövidített) sza-

vakból, kisebb-nagyobb szórészletekből, esetleg részben kezdőbetűkből alakultak...” Először is: főleg a többes szám használata: *betűszók* helyett *betűszó*, *mozaikszók* helyett *mozaikszó* és *szóösszevonások* helyett *szóösszevonás* is elegendő volna. Meghatározásban pontosabb az egyes számú alany; értelmetlen a többes szám. Másodsor: a szabályzat itt összekeveri e szakszavakat, zavart kelt fölé- és alárendeltségükben.

SZEMERE GYULA „Az akadémiai helyesírás története (1832—1954)” című művéből (1974.) tudjuk, hogy a betűszóra mint jelenségre műfaji megjelölés nélkül SIMONYI ZSIGMOND hívta föl először a figyelmet. TOLNAI VILMOS 1921-ben „Emke-szavaknak” nevezte az ilyeneket, mert emlékezete szerint az *Emke* (mai helyesírásunk szerint *EMKE*) volt az első ilyen fajta szó, amely ország-szerte közismertté vált. FERENCZY GÉZA beszélt először „betűs »szavakról«, s a mára elfogadott „betűszó” kitalálója KARDEVÁN KÁROLY volt. DEME LÁSZLÓ tett különbséget először a betűszó és a szóösszevonás között, de szóösszevonáson azt értette, amit mi ma mozaikszón (278—9).

A betűszó és a mozaikszó ugyanis egyaránt szóösszevonás: akár betűszót, akár mozaikszót alkotunk, szavakat vonunk össze. A betűszó tehát nem válfaja a mozaikszónak, hanem egyenrangú társa. A fejezet mostani címének (*A mozaikszók*) helyesen így kellene szólnia: *A szóösszevonás*. A szóösszevonás két fajtáját pedig a szabályzatnak így lenne célszerű meghatároznia:

„**283.** A betűszó valamely többszavas név elemeinek kezdőbetűiből alakult szóösszevonás.” A szabályzat további szövege a kétféle írásról, aszerint, hogy a betűszó tulajdonnévi vagy közszoói, az ÁGOSTONTól kifogásolt megfogalmazás kivételével, helyes. A példák is: *BKV = Budapesti Közlekedési Vállalat*; *tbc = tuberkulózis*. Itt kellene a szabályzatnak megemlítenie, hogy némely intézménynévben az egybeírás nem befolyásolja a betűszói szóösszevonást: pl. *Magyar Államvasutak (MÁV)*; *Országos Takarékpénztár (OTP)*.

„**284.** A mozaikszó rövid vagy rövidített szavakból, kisebb-nagyobb szórészletekből, esetleg részben kezdőbetűkből alakult szóösszevonás.” A folytatás itt is változatlanul érvényes, kivéve az ominózus, már idézett megjegyzést, amely zavart kelt, összevisszaságot teremt.

Ez esetben egyértelműen különböznék a betűszó és a mozaikszó fogalma és írásmódja. BALÁZS GÉZA szerint „lehetséges (szabályos)” a Fidesz *FIDESZ* formájú írása is. Szerencsére újságjaink ebben következetesek, s mivel a *Fidesz* mozaikszó (írjuk ide, mert tíz év múlva már a keresztretvényfejtőknek is utána kell járniuk, hogy hajdan mit rövidítettek vele: *Fiatal Demokraták Szövetsége*), kisbetűkkel írják. A *Magyar Szocialista Pártot* viszont következetesen *MSZP*-nek. Helyesen.

Videant consules.